

Nout Wellink (DNB): Europese banken moeten zich niet laten wegspele!

DE CONSUMENT ALS SCHOKBREKER VAN DE WERELDECONOMIE

December is een maand van terugblikkend vooruitkijken. Nout Wellink doet graag mee, mits hem niet gevraagd wordt voorspellingen te doen over de ontwikkeling van rente of beurskoersen. Met de president van De Nederlandsche Bank lopen we in zeven stappen door de (bank)wereld.

De oorlog in Irak is, om in de woorden van Nout Wellink te spreken, inmiddels weer wat uit de cijfers gekropen. Na de snelle beëindiging van de oorlog is het vertrouwen enigszins hersteld. De wereldeconomie groeide in 2004 zelfs meer dan in de afgelopen twintig jaar. De wereldvraag naar olie is toegenomen, waardoor de prijzen zijn gaan stijgen. Maar daarmee zijn de exorbitante olieprijsen van dit moment niet verklaard, meent Wellink. 'De onzekerheid over de situatie in het Midden-Oosten weegt daar zeker nog in mee. Naar verwachting zal de hoge olieprijs de economische groei het komende jaar met enkele tienden van procentpunten remmen. Wat ons al langer zorgen baart, is dat de Amerikanen op te grote voet leven. Dat deden ze al voor de oorlog in Irak, en het financieringstekort loopt nu op naar recordhoogte. Zolang ze de snelstgroeiende industriële economie blijven, zullen de buitenlandse investeerders wel blijven komen. Maar als dat beeld gaat kantelen, door welke onvoorspelbare sentimenten ook, wordt die schuldenlast een molensteen die de vaart er weer helemaal uit kan halen.'

KEES DE RIJK

Is dit een wankel evenwicht?

'Het lijkt een wankel evenwicht, maar ik geloof niet dat de wereldeconomie de laatste jaren kwetsbaarder is geworden. Ga maar na: crises in Argentinië en Turkije, de gevolgen van 9-11, de hoge olieprijs. Volgens mij toont de groei van het afgelopen jaar juist aan dat de economie in toenemende mate schokbestendig is geworden. Op het laatste Financial Stability Forum hebben wij ons erover verbaasd hoezeer het financiële stelsel deze klappen te boven is gekomen. De toegenomen winstgevendheid van grote Angelsaksische banken is daarvan het beste bewijs, met betere risicospreiding als voornaamste oorzaak. Opmerkelijk is dat dit risicomanagement niet alleen op strategisch niveau plaatsvindt, maar dat risico's voor het eerst heel openlijk en nadrukkelijk worden teruggespoeld naar de consument. Pensioenfondsen zijn daar een voorbeeld van: onder druk van de vergrijzing en slechte beursresultaten kunnen zij hun pensioenen niet meer

garanderen. Je ziet nu dat in de VS wordt overgeschakeld van defined benefit naar defined contribution; geen gegarandeerde opbrengst meer, maar een vaste bijdrage. Door dit soort ontwikkelingen worden consumenten de ultieme schokbrekers van de wereldeconomie. Maar daarmee loopt niemand te koop, men past gewoon zijn consumptiegedrag aan. Met de beurskrach en de pensioendiscussie in gedachten zijn de Nederlanders de afgelopen jaren massaal gaan sparen. Voor 'later'.

'Sparen voor later', dat klinkt als iets van vroeger.

'Voor de meeste jonge mensen is 'later' een abstractie. Een horizon waar niemand overheen kan kijken. In al onze enquêtes valt telkens op hoe weinig mensen weten over, of zelfs maar geïnteresseerd zijn in de financiële situatie na hun pensioen. De generatie die de crisisjaren nog heeft meegemaakt, had behoefte aan de zekerheid van een vast pensioen. Hun geschiedenis bepaalde dat ze wilden weten waar ze tientallen jaren later aan toe zouden zijn. Maar als ik mijn kinderen de voors en tegens van defined benefit en defined contribution uit de doeken wil doen, zeggen ze 'pap, dat duurt nog veertig jaar.' Einde discussie. De twintigers en dertigers van nu kennen alleen welvaart. Met die geschiedenis is 'sparen voor later' alles behalve vanzelfsprekend. Daar komt bij dat de buitenwereld zo snel verandert dat geen enkele geleerde zal durven voorspellen hoe de wereld er over veertig jaar uitziet. Japan heeft zijn nationaal inkomen in vijftig jaar tijd verachtvoudigd. Stel je eens voor dat in China hetzelfde gebeurt: de impact op de beloning van arbeid, de inkomensverdeling, de prijzen van grondstoffen, de inflatie, kortom de wereldeconomie, zal enorm zijn. In die omstandigheden een beslissing voor over veertig jaar nemen, lijkt te veel gevraagd. Dat maakt de markt voor levensloopregelingen een lastige markt. Je ziet daarom ook dat banken nog niet zo happig zijn om zich erin te gaan mengen.'

De Europese economie blijft achter bij de Amerikaanse en lijkt zo zijn eigen dynamiek te hebben. Vorig jaar kwam dit onder andere tot uiting in een fikse rel rond het stabiliteitspact. Is dat onderwerp inmiddels van de agenda?

'Zeker niet. De gesprekken worden alleen wat meer achter de schermen gevoerd. Het stabiliteitspact is een permanent onderwerp van zorg. Op dit moment is het leed van de begrotingstekorten te overzien, omdat de conjunc-

Nout Wellink: 'Voor de meeste jonge mensen is 'later' een abstractie. Een horizon waar niemand overheen kan kijken. In al onze enquêtes valt telkens op hoe weinig mensen weten over, of zelfs maar geïnteresseerd zijn in de financiële situatie na hun pensioen.'

tuur nog zwak is en de rente laag. Als de conjunctuur aantrekt en grote investeringsvragen de rente omhoog trekken, ontstaan op langere termijn problemen. Het stabiliteitspact is een compromis. Een artificiële oplossing voor de politieke unie die Nederland en Duitsland altijd voorstonden. Compleet met monetaire en budgettaire autoriteiten, die op supranationaal niveau beslissingen kunnen nemen. Begin jaren negentig haakte Duitsland

af, omdat ze de gevolgen van de eenwording met de DDR niet konden overzien. Om te voorkomen dat het budgettaire en monetaire beleid te veel uiteen zou gaan lopen, is toen afgesproken dat het begrotingstekort nooit boven drie procent zou mogen komen. Dat klinkt misschien arbitrair, maar dat is het niet in het licht van de discussie over het bestaansrecht van de welvaartsstaat.

Besef dat het per capita inkomen in Europa sinds WO II met 750 procent is gestegen! Die enorme groei van de economie in de beginjaren schiep de voorwaarden voor de opbouw van een welvaartsstaat. Uit solidariteit besloten we mensen met een inkomen te belasten, zodat mensen zonder inkomen mee konden delen in zaken als gezondheidszorg en onderwijs. In de loop van de jaren zeventig begon de groei af te vlakken en bleek ook niet iedereen meer bereid om hun inkomsten via belastingen met anderen te delen. Dus werden de belastingen niet meer verhoogd, terwijl de welvaartsstaat bleef uitdijen. Deze heeft een eigen dynamiek gekregen, die maakt dat de kosten sneller oplopen dan dat de voorzieningen worden afgebouwd. Zo is de begroting enorm onder druk komen te staan. In essentie is dat wat in Europa aan de hand is. En daarom is het zo belangrijk dat we niet aan de afspraken van het stabiliteitspact gaan morrelen.'

De consument van de welvaartsstaat moet dus inleveren. In de bankwereld lijkt iets soortgelijks te gebeuren: in het belang van de efficiency vindt een verschraling en vervlakking van de dienstverlening plaats. De consument vangt de klappen op.

'Waarom spreken van een vervlakking en verschraling als de consument krijgt wat hij wil? Banken moeten vooral

'Op dit moment is het leed van de begrotingstekorten te overzien, omdat de conjunctuur nog zwak is en de rente laag'

doen waar de markt om vraagt en waar ze goed in zijn.

Dat betekent dat niet alle banken hetzelfde doen. Er zijn er die zich expliciet richten op de consument die behoefte heeft aan persoonlijk advies en begeleiding. Maar een groeiend deel van hen heeft helemaal geen zin om een bankgebouw binnen te lopen en een goed gesprek met een bank-employee aan te knopen. Hooguit voor een hypotheek. Chippen, pinnen, internetbankieren. Het

lijkt misschien op vervreemding, maar het is gewoon gewenning. Op pinnen zat niemand te wachten, zo leek het aanvankelijk. Nu is het niet meer weg te denken. Chipknip idem dito. Dat kwam kennelijk te vroeg, want inmiddels neemt het gebruik toe. Internetbankieren? Jongeren weten niet eens hoe een overschrijfformulier eruitziet. Die willen niet anders dan elektronisch.

Waar zich nieuwe markten voordoen, zullen zich nieuwe spelers melden. Andere spelers, zoals payment providers en telefoonbedrijven. Maar vooral grotere spelers, zoals de Amerikaanse bankgiganten. Europese banken zijn relatief klein en moeten oppassen niet op eigen terrein te worden weggespeeld. Als ze op het wereldtoneel willen meespelen, zullen ze samen moeten gaan. Maar er zijn belemmeringen van velerlei aard. Nationale trots, die tot uiting komt in politieke blokkades van overnames. Daarnaast spelen verschillen in wetgeving, fiscale regimes en de toezichtpraktijk een rol. Niet in de laatste plaats vinden bankiers het zelf moeilijk om 'hun' bank in buitenlandse handen te zien overgaan. Toch is mijn gevoel dat de eerste beweging niet ver meer weg is. Bankwezen en politiek zijn zeker van de urgentie doordrongen. En als er één flink schaap over de dam is, volgen de andere snel.'

Wat is het standpunt van DNB over de trend dat steeds meer aanbieders in de schemerzone van de Europese regelgeving (EGI) hun near banking activiteiten doorzetten?

'Schemerzone is uw woordkeus. Wij weten best wat we willen, maar we weten ook dat er Europese wetgeving op dit punt aan zit te komen. Wij willen het financiële stelsel niet belasten met regelgeving die een halfjaar later alweer

Nout Wellink: 'Wij lossen problemen zo geruisloos mogelijk op, terwijl de AFM juist baat heeft bij zo veel mogelijk publiciteit.'

achterhaald is. De Europese Commissie heeft inmiddels een consultatiedocument rondgestuurd dat door de centrale banken is becommentarieerd. Dat stuk wordt de basis voor verdere discussie en precisering. Want het is ook best lastig: ooit was geld per definitie tastbaar, toen kwam het girale geld, het elektronische geld en nu staat er geld op je telefoon. Is dat hetzelfde geld? Ooit was duidelijk wat een kredietinstelling was en wat niet.

Nu zie je allerlei nieuwe varianten ontstaan. Overigens is het aandeel van deze vormen van betalingsverkeer op het totaal nog peanuts. Maar dat betekent niet dat het niet belangrijk is om vanuit onze rol als toezichthouder verzuiling tegen te gaan. Want gebrek aan vertrouwen kan snel overslaan naar andere betalingsvormen.'

Wat betekent de fusie tussen DNB en de Pensioen & Verzekeringkamer voor uw toezichthoudersrol?

Wij zijn een klein land, met een zeer geconcentreerde financiële sector die verregaand vervlochten is. Daarom is het goed als het toezicht op de soliditeit van de afzonderlijke instellingen en op het stelsel van banken, kredietinstellingen, verzekeraars en pensioenfondsen als geheel, ook wordt geconcentreerd. Wij kunnen alle systeemfacetten overzien, en daarmee over de gezondheid van het hele systeem waken. De fusie is ook uniek, omdat de toezichthoudersrol in een aantal landen erg is gepolitiseerd. Na de invoering van de EMU zijn alle centrale banken onafhankelijk geworden van de regering. In reactie daarop is in een aantal landen wel geprobeerd om weer wat macht bij de centrale banken weg te halen. Gelukkig heeft dit nergens tot grote problemen geleid. Overigens valt er in termen van efficiency nog wel winst te boeken. De werkwijze van de Europese centrale banken verschilt nogal. Zo doen wij bij leningen aan bedrijven geen waardering van het onderpand. Bij de Bundesbank zit een heel

'Ooit was geld per definitie tastbaar, toen kwam het girale geld, het elektronische geld en nu staat er geld op je telefoon. Is dat hetzelfde geld?'

leger mensen dat niets anders doet. Bij veel centrale banken wordt alles nog geteld, terwijl wij steekproeven doen. Wij doen veel aan benchmarking, het vergelijken van de kosten en baten van verschillende systemen en werkwijzen. We trekken daaruit ook conclusies voor onze eigen werkwijze. Ik durf te stellen dat wij tot de efficiëntere centrale banken behoren. Vanuit verschillende Europese landen is er belangstelling voor ons model.'

Gedrag en gezondheid hebben alles met elkaar te maken, hebben we geleerd. Als u over gezondheid gaat en de Autoriteit Financiële Markten over gedrag, ligt het dan niet voor de hand dat u ook gaat fuseren?

'Nee, we hebben het over een andere tak van sport. In mijn begintijd legde ik onze accountants wel eens kwesties voor waarop zij reageerden met 'wij zijn geen politieagent!' Het is een hele andere insteek. Wij lossen problemen zo geruisloos mogelijk op, terwijl de AFM juist baat heeft bij zo veel mogelijk publiciteit. Het zijn twee verschillende culturen. Gedragsproblemen of -afwijkingen liggen politiek gevoelig, terwijl de gezondheid van het systeem zelf een air van vanzelfsprekendheid met zich meedraagt.

Als dat onder één dak zit, kunnen er moeilijke afwegingen ontstaan. Nu hebben we duidelijke afspraken. Als de AFM maatregelen neemt tegen een instelling, dan is dat vooral vervelend voor die instelling. Maar als blijkt dat maatregelen uit consumentenoverwegingen de gezondheid van de instelling aantasten, dan wordt het wel onze verantwoordelijkheid. Op dat moment gaan DNB en AFM een goed gesprek aan. Ik zeg niet dat het niet kan, alles in één huis. Maar ik denk dat op dit moment ons model in de Nederlandse verhoudingen het beste werkt.' •